

Nr 9

Trafikutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:1 såvitt avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1975:1 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) har regeringen under punkten F 1 (s. 196–203) föreslagit riksdagen att till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 545 000 000 kr.

Från anslaget utgår sedan budgetåret 1964/65 ersättning till SJ för underskott för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. Vidare skall från anslaget betalas dels SJ:s kostnader för drift av sådana icke lönsamma järnvägsstationer, som skall bibehållas enligt Kungl. Maj:ts beslut, dels ersättning för pensionärsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl.

Motionerna

I motionen 1975:50 av herr Börjesson i Falköping (c) hemställs att riksdagen beslutar att kvinna som haft rätt att utnyttja SJ:s pensionärsbiljetter på grund av åtnjutande av hustrutillägg skall få behålla denna förmån även om hon blir änka utan att vara folkpensionär.

I motionen 1975:214 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas så att 1. änkepensionärer, som fyllt 60 år, enligt lagen om allmän försäkring får resa på pensionärsbiljett, 2. att pensionärsbiljetten skall gälla för resa varje dag hela året.

I motionen 1975:273 av herr Hermansson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar att under anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. anvisa ytterligare 66 800 000 kr.

I motionen 1975:839 av herr Björk m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att formerna för järnvägmuseets framtida verksamhet utreds.

I motionen 1975:860 av herr Strindberg m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att SJ anmodas att 1. 67-kortsförmånen utvidgas att gälla även medföljande vårdare, 2. 67-kortet skall berättiga till sovplats i 2-bäddskupé, oavsett om den resande betalt för resa i I eller II klass.

Utskottet

Enligt de år 1963 meddelade riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken (prop. 1963:191, S3LU 1963:1, rskr 1963:424) skall SJ ersättas för driftunderskott på sådana icke lönsamma järnvägslinjer vilkas trafikering utgör en ekonomisk belastning för SJ men på vilka trafiken bör bibehållas t. v. av samhälleliga skäl. Ersättningens storlek skall grundas på en vart tredje år förnyad bandelsundersökning. För den senaste undersökningen, som genomfördes år 1972, lämnades en redogörelse i prop. 1973:1 (bil. 8, s. 164).

För budgetåret 1975/76 har SJ begärt ersättning för *underskottet* på det ersättningsberättigade bannätet med 607 milj. kr. Beräkningen av ersättningens storlek bygger på SJ:s bedömning av hur bl. a. löne- och sakkostnader kan väntas utveckla sig intill budgetårets utgång. På intäktssidan har räknats med taxeläget den 1 januari 1974.

Departementschefen säger sig vid sin bedömning av de olika faktorer, som kommer att påverka behovet av ersättning, i första hand ha beaktat effekten av taxehöjningen vid SJ den 1 november 1974. Genom denna minskar anslagsbehovet. I övrigt gäller att i propositionen använts en beräkningsmetodik som i vissa hänseenden avviker från SJ:s. I anslutning härtill framhålls att relativt obetydliga procentuella förändringar vid framräkningen av vissa kostnadsposter kan innebära att det totala ersättningsbeloppet påverkas väsentligt. Med hänsyn härtill har departementschefen funnit att ersättningen under budgetåret 1975/76 bör utgå med 540,2 milj. kr., vilket i jämförelse med innevarande budgetår innebär en ökning med ca 110 milj. kr.

Utskottet har för sin del och med beaktande av det anförda funnit sig böra godta departementschefens förslag. I sammanhanget vill utskottet f. ö. erinra om att bl. a. frågorna om metodiken med avseende på underskottets beräkning, m. m. enligt meddelade direktiv skall övervägas av den trafikpolitiska utredningen.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker yrkandet i motionen 273 om en ökning av ifrågakvarande anslag med 66,8 milj. kr. till av SJ begärda 607 milj. kr.

SJ föreslås vidare i propositionen – liksom hittills – få 2,7 milj. kr. som ersättning för de övergångsvis tillämpade nedsättningar i styckegodstaxan som förekommer i samtrafik mellan järnvägsnätet och platser vid nedlagda järnvägslinjer. Som ersättning för bibehållande av viss trafik m. m. vid olönsamma järnvägsstationer beräknas ett belopp av oförändrat 100 000 kr. För resultatförsämring till följd av pensionärsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl. beräknas ett belopp av 2 milj. kr.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag att jämväl sålunda föreslagna medel om $(2,7 + 0,1 + 2,0)$ 4,8 milj. kr. anvisas under anslaget.

I motionen 50 har hemställts att riksdagen beslutar att kvinna som tidigare haft rätt att utnyttja SJ:s pensionärsbiljetter skall få behålla denna förmån

även om hon blir *änka* utan att vara folkpensionär. Vidare har i motionen 214 yrkats att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas så att *änkepensionär*, som fyllt 60 år, får resa på pensionärsbiljett.

Vid sin behandling av frågorna rörande pensionärsbiljetternas utformning m. m. vid fjolårets riksdag framhöll utskottet (TU 1974:10) att Kungl. Maj:ts beslut härom den 22 februari 1974 väl svarade mot riksdagens tidigare uttalanden i dessa frågor och finge anses innebära en inte oväsentlig förbättring för pensionärerna. Utskottet fann detta tillfredsställande men ansåg samtidigt att en ytterligare utvidgning av rabattförmånerna på olika områden alltför borde övervägas. Det förutsattes därför att frågan härom blir föremål för behandling inom den trafikpolitiska utredningen och att förslag snarast framläggs.

Utskottet är alltför av samma uppfattning. Vad beträffar de förut nämnda motionsyrkandena har emellertid utskottet – med hänsyn inte minst till de svåra gränsdragningsproblem som skulle uppkomma vid ett bifall till dessa – nu såsom tidigare år inte funnit sig kunna tillstyrka de sålunda föreslagna utvidgningarna av rabattförmånerna. Utskottet avstyrker därför nämnda yrkanden.

Av samma skäl anser sig utskottet ej kunna tillstyrka de i motionen 860 framförda yrkandena att pensionärsrabatten skall utvidgas till att gälla även medföljande vårdare och att förmånen skall berättiga till sovplats i 2-bäddskupé oavsett om den resande betalt för resa i första eller andra klass. I sammanhanget må nämnas att motionens syfte i viss mån redan tillgodosetts genom utformningen av bestämmelserna om pensionärsrabatten. Problemet i övrigt bör enligt utskottets uppfattning lösas genom åtgärder inom ramen för samhällets åtaganden på det sociala området.

Ej heller har utskottet funnit sig berett tillstyrka yrkandet i motionen 214 att pensionärsbiljetten skall gälla för resa varje dag hela året. I anslutning härtil må framhållas att de inskränkningar beträffande resdagar som f. n. gäller måste bedömas som ringa och torde få ses mot bakgrund av de kommersiellt betingade överväganden som legat till grund för rabattens införande.

I motionen 839 har hemställts att riksdagen hos regeringen begär att formerna för järnvägmuseets framtida verksamhet utreds.

I fråga om verksamheten vid järnvägmuseet i Gävle bedömer SJ denna inte vara av den karaktären att den är företagsekonomiskt motiverad. Ersättning härför har av SJ begärts med 1,8 milj. kr. Redan i prop. 1974:1 (bil. 8, s. 168) anförde emellertid departementschefen bl. a. att museet bör ses som en naturlig del av SJ:s verksamhet. Samma ståndpunkt intogs i prop. 1974:28 angående den statliga kulturpolitiken (KrU 1974:15, rskr 1974:28). Departementschefen säger sig nu självfallet utgå från att SJ – liksom televerket och postverket inom sina verksamhetsområden – utformar verksamheten på ett sådant sätt att den blir allmänt good-will-skapande för

SJ. Någon särskild ersättning förklarar han sig inte beredd att förorda för ändamålet.

Utskottet ansluter sig för sin del till den uppfattning departementschefen härvidlag givit uttryck för och avstyrker följaktligen motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975:273 till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 545 000 000 kr.,
2. att riksdagen avslår
 - a. motionen 1975:50,
 - b. motionen 1975:214, yrkandet 1,
3. att riksdagen avslår motionen 1975:860,
4. att riksdagen avslår motionen 1975:214, yrkandet 2,
5. att riksdagen avslår motionen 1975:839.

Stockholm den 18 mars 1975

På trafikutskottets vägnar

SVEN GUSTAFSON

Närvarande: herrar Sven Gustafson i Göteborg (fp), Mellqvist (s), Dahlgren (c), Lothigius (m), Lindahl i Lidingö (s), Persson i Heden (c), Hjorth (s), Hugosson (s), Håkansson i Rönneberga (c), Rosqvist (s), Östrand (s), Stjernström (c), Magnusson i Kristinehamn (vpk), Sellgren (fp) och Johansson i Vrångebäck (m).

Reservation

beträffande *underskottet* på det ersättningsberättigade bannätet av herr Magnusson i Kristinehamn (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "607 milj. kr." bort ersättas med text av följande lydelse:

Utskottet vill i detta sammanhang peka på att de trafiksvaga bandelarna utgör betydande investeringar i vårt land. Detta, tillsammans med det faktum att människor och bygder kämpar en hård kamp för att behålla sina bandelar, utgör motiv för ett generöst synsätt när det gäller anslagstilldelningen. Bakom bilismen och dess utveckling ligger kapitalstarka intressen. För bibehållande av trafiksvaga bandelar, t. ex. inlandsbanan och Fryksdalsbanan verkar aktionsgrupper och kommunala kommittéer. Regionalpolitiska, sociala och trafiksäkerhetspolitiska skäl visar på nödvändigheten av att satsa på järnvägarna. Miljöhänsyn och behovet av att spara energi leder till samma slutsats.

Utskottet vill vidare erinra om riksdagens tidigare uttalande att "största försiktighet bör iakttagas vid nedläggandet av trafiksvaga bandelar". Riksdagens mening på den punkten kom också till uttryck i en omfattande interpellationsdebatt hösten 1974. Konsekvensen av denna hållning måste enligt utskottets mening vara att SJ – i avvaktan på trafikpolitiska utredningens granskning av metodiken vid underskottets beräkning – får de medel företaget kräver för att driva trafiken på de olönsamma linjerna enligt 1963 års trafikpolitiska beslut. Utskottet vidhåller den uppfattningen trots att man kan förutsätta att SJ genom taxehöjningen den 1 november 1974 förbättrat sin ekonomiska situation.

Med anledning av det anförda tillstyrker utskottet yrkandet i motionen 273 om en ökning av ifrågavarande anslag med 66,8 milj. kr. till av SJ begärda 607 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:273 till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 611 800 000 kr.,

